

ALEVİLİĞİN MEDYAYA YANSIMASI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

A PERSPECTIVE ON THE REFLECTION OF ALEVISM IN THE MEDIA

İPEK SEMAH ELÇİ*

Sorumlu Yazar

Öz

Türkiye’de medya ve Alevilik ilişkisi, Aleviliğin tarihsel olarak nasıl algılandığı ve topluma nasıl yansıtıldığıyla yakından ilişkilidir. Aynı zamanda medyanın Aleviliği nasıl ele aldığı konusu, hem Türkiye’nin sosyo-politik yapısı hem de medyanın tarihsel rolü ile doğrudan bağlantılıdır. Türkiye’de Alevilik, siyasi ve toplumsal boyutta gerçek yapısının dışında bir inanç topluluğu olarak algılanmıştır. Bu durum medyanın da Aleviliği nasıl ele aldığına yansımıştır. Osmanlı döneminde Alevilik gerçek anlamıyla algılanmamış ve devlet ile tezatlık oluşturan bir yapı olarak görülmüştür. Bu durum Cumhuriyet dönemine kadar uzanan bir süreci kapsar. 1950’lerden itibaren medyada Alevilik konusuna daha fazla yer verilse de çoğu zaman Alevilik belli bir siyasi çerçeve içerisinde değerlendirilmiştir. Özellikle 20. yüzyılın ilk yarısında medyanın, Alevileri ya görünmez kıldığı ya da yanlış ve eksik bilgilerle temsil ettiği gözlemlenmiştir. 1980 itibarıyla medya hareketlerinde Alevilik kendini ifade etmeye başlamıştır. 1980 darbesi sonrası dönemde medya, Alevileri çoğunlukla “öteki” olarak konumlandırmış ve Alevilere yönelik önyargıları pekiştirmiştir. Alevilikle ilgili medya hareketlerinde genellikle Aleviliğin dinî boyutu yerine siyasi bir hareket olarak algılanması sağlanmıştır. Alevi kimliği, genellikle sol eğilimli politik hareketlerle özdeşleştirilmiş ve bu da medyada Alevilere yönelik daha çok siyasi bir bakış açısının yer almasına neden olmuştur. Bu çalışmada Alevilik ve medya ilişkisi; Aleviliğin televizyon, gazete, sosyal medya, belgesel, film gibi medyada temsili üzerinde genel bir çerçeve oluşturularak medyanın Alevi toplumuna etkisi ve gelecek perspektifleri incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Alevilik, Medya, Alevilik-Medya İlişkisi, Aleviliğin Medyada Temsili, Medya Hareketleri.

Abstract

The relationship between media and Alevism in Turkey is closely related to how Alevism has been perceived historically and how it is reflected to society. At the same time, how Alevism is treated by the media is directly related to both the socio-political structure of Turkey and the historical role of the media. In Turkey, Alevism has been perceived as a community of faith besides its true nature in political and social dimensions. This situation is also reflected in how Alevism is treated by the media. During the Ottoman period, Alevism was not perceived in its true sense and was seen as an organism that was in opposition to the state. This attitude also covers a period extending to the Republic era. Although Alevism has been given more media coverage since the 1950s, Alevism has often been evaluated within a certain political framework. It has been observed that the media, especially in the first half of the 20th century, either rendered Alevism invisible or represented them with incorrect and incomplete information.

Araştırma Makalesi / Künye: SEMAH ELÇİ, İpek. “Aleviliğin Medyaya Yansımaları Üzerine Bir Değerlendirme”. Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, 112 (Aralık 2024), s. 279-294
<https://doi.org/10.60163/tkhcbva.1567761>

* Araştırmacı, E-posta: ipeksemahelci@hotmail.com, ORCID: 0009-0002-9422-9078

As of 1980, Alevi have begun to express themselves and their faith in media movements. In the period following the 1980 coup, the media has generally positioned Alevi as the “other” and reinforced prejudices against Alevi. In media movements regarding Alevism, Alevism has generally been portrayed as a political movement rather than for its religious dimension. The Alevi identity has generally been identified with left-leaning political movements, which has led to a more political perspective towards Alevi in the media. In this study, the relationship between Alevism and the media, the media’s impact on the Alevi community, and future perspectives have been examined through building a general framework on the representation of Alevism in media such as television, newspapers, social media, documentaries, and movies.

Key Words: Alevism, Media, Alevism-Media Relationship, The Representation Of Alevism In The Media, Media Movements.

Giriş

Alevilik, İslam’ın özünde, insanı merkezine alan ve insani değerler üzerine inşa edilmiş bir inanç ve yaşam biçimidir; özellikle Hz. Ali ve onun soyundan gelen On İki İmamlar ve Ehl-i Beyt’e duyulan sevgi, saygı ve bağlılık üzerinde şekillenmiştir. Alevilikte Hz. Ali’nin merkezi bir rolü vardır; onun cesareti, bilgeliği ve mücadelesi Alevilerin adalet ve eşitlik anlayışının temelini atmıştır. İslam dininin mistik ve felsefi boyutuna vurgu yapan bu inanç sistemi, peygamber soyundan gelen Hz. Ali ve onun soyunu, yani On İki İmamları manevi rehberler olarak kabul eder. Aleviliğin merkezinde yer alan temel öğretiler; “Eline, beline, diline sahip ol” ilkesi etrafında şekillenir. Alevilik, bu açıdan hem bireysel hem de toplumsal bir sorumluluk bilinci geliştirir. Kerbela olayı, bu inanç sisteminin en önemli dönüm noktalarından biridir. Kerbela, Aleviler için sadece bir tarihsel olay değil, aynı zamanda zulme karşı verilen mücadelenin ve adalet arayışının kutsal bir sembolüdür. Bu olay, Alevilikte haksızlığa karşı direnişin, mazlumun yanında olmanın ve toplumsal adalet arayışının temel ilke olarak kabul edilmesini sağlar. (Kocabay,2014:261 vd)

Aleviliğin tarihsel gelişimi, içsel çatışmalar ve siyasi ayrışmalar bağlamında şekillenmiştir. Hz. Ali’ye ve Ehl-i Beyt’e olan bağlılık, Kerbela olayı Aleviliğin temelinde yer alır. Hz. Muhammed’in vefatından sonra halifelik mücadelesinde Hz. Ali’nin hilafeti, Aleviliğin tarihsel köklerini oluşturur. Hz. Ali’nin halife olduğu dönemde yaşanan Siffin Savaşı ve ardından Kerbela’da yaşanan katliam, Alevilik inancının manevi temellerini şekillendiren olaylar arasında yer alır. Kerbela olayı, Alevi inancında mazlumiyetin ve zulme karşı direnişin sembolü olarak önemli bir yere sahiptir. (Şanlı, 2005)

Aleviliğin temel bir kurumu olan cem, yalnızca bir ibadet şekli değil, aynı zamanda toplumsal dayanışmayı güçlendiren bir ritüeldir. Cem ritüelinde gülbenkler, dualar ve manevi öğretiler topluluğun ortak değerlerini yansıtır ve bireyler arasında kardeşlik duygusunu güçlendirir. Cemler aynı zamanda Alevi inanç önderleri yani dedelerin topluluk içindeki önemini de ortaya koyar. Dede, Alevi toplumunda manevi bir lider olarak topluluğun rehberliğini yapar. Cem ibadetinde dede, dini bilgiyi ve öğretileri aktaran, aynı zamanda topluluğun adaletini sağlayan bir figürdür. Bu ritüel, Alevi toplulukları arasında toplumsal düzenin korunmasında önemli bir rol oynar. Alevilikte dede ve pirlar, dini ve toplumsal rehberler olarak büyük bir saygı görürler. Alevi toplulukları için dede ve pirlar, dini rehberliğin ötesinde, topluluk üyeleri arasında adaletin sağlanması ve ahlaki değerlerin korunmasında merkezi bir rol oynarlar. Dedeler, Alevi kültüründe geleneksel bilgilerin ve inançların nesilden nesile aktarılmasını sağlayan kişilerdir. Bu, Alevi toplumunun sürekliliğini ve toplumsal uyumunu koruma açısından son derece önemlidir. Bu değerler Anadolu Aleviliğinin

dede soylu geleneğinde ve babagan kolunda gülbanklerde açık ve sık bir şekilde tekrar edilir.

Bu gülbanklerin en önemlisi “*Musahip Erkanı*”nda okunan “*Tarik-i Müstakim Telkini*”dir. Bilindiği gibi Alevilikte gerçekten yola girebilmek için mutlaka musahip erkanından geçilmesi gerekmektedir. Artık bundan sonra yoldan dönüş olmamaktadır. Musahip ceminin en önemli erkanı ise yola girecek olan taliplerin yola girmeden önceki son uyarılarıdır. Bu telkini Alevilik ve Bektaşiliğin tanım ölçü ve sınırlılıklarını göstermesi açısından buraya alıyoruz:

“Ey talip! Mağrifetten gelip sırr-ı hakikate yol gider. Gidemezsin! Kış var aşılmaz dağlar var. Geçitsiz ırmaklar var. Bu belleri aşamazsın. Bu selleri geçemezsin. Bu yol demirden leblebidir yenilmez. Ateşten gömlektir giyilmez... Gelme... Gelme... gelme... Gelirsen... dönme... Dönme... dönme... Gelenin malı dönenin canı heder... İkrar verme... Verirsen de dönme...”

Ey talip!

İkrarın imanına yoldaş olsun... Hak, Şah-ı Merdan tümümüzü doğru yoldan ayırmasın.. Kimseye kin besleme... Haset etme... Garaz duyma... Kibirlenme... Elinle koymadığını alma... gözünle görmediğini söyleme... Boşalttığın varsa doldur... Ağlattığın varsa güldür. Yıktığın varsa yap... Kırdığın varsa onar... Yalan söyleme, başkasının malına göz dikme.. Emanete hainlik etme... ölçtüğünü tam ölç... tarttığını tam tart... Yetim hakkına dokunma İftira etme, yalan yere yemin etme... Yalan yere şahitlik yapma...

Ey Talip!

Hak dediğimizi Hak bil.. Batıl dediğimizi batıl bil... Yolun tarik-i müstakimdir. Yolun Güruh-ı Naci yoludur... Yol her şeyden öncedir... Yol: Allah, Muhammed, Ali yoludur... Rehberin Ali, Mürşidin Muhammed'dir. Allah Eyvallah Gerçeğe hü... Mümine ya Ali...”

Görüldüğü gibi çok açık ve anlaşılır bir biçimde Alevi Bektaşi değerlerinin tek tek ele alındığı ve bunlarla ilgili olarak yola giren bir Alevinin nasıl davranması gerektiği açık ve sade bir dille anlatılmaktadır.

Dikkat edilirse Alevilik, yalnızca bir inanç sistemi olarak değil, aynı zamanda evrensel insani değerlerin vurgulandığı bir yaşam felsefesi olarak da dikkat çeker. Bu felsefede sevgi, hoşgörü, barış, adalet ve eşitlik gibi değerler ön plandadır. Alevilik, toplumsal adalet ve eşitlik ilkeleri üzerine kurulu bir toplumsal düzenin savunucusudur. Bu bağlamda, Alevilik hem bireyin içsel yolculuğunu hem de toplumsal sorumluluklarını önemseyen bir inanç sistemi olarak değerlendirilebilir.

Medyanın Aleviliği nasıl ele aldığı konusu, hem Türkiye'nin sosyo-politik yapısı hem de medyanın tarihsel rolü ile doğrudan bağlantılı olup Türkiye'de medya ve Alevilik ilişkisi, Aleviliğin tarihsel olarak nasıl algılandığı ve topluma nasıl yansıtıldığıyla da yakından ilişkilidir.

Osmanlı döneminde Alevilik gerçek anlamıyla algılanmamış ve devlet ile tezatlık oluşturan bir yapı olarak görülmüştür. Bu durum Cumhuriyet dönemine kadar uzanan bir süreci kapsamıştır. Özellikle 20. yüzyılın ilk yarısında medyanın, Alevileri ya görünmez kıldığı ya da yanlış ve eksik bilgilerle temsil ettiği gözlemlenmiştir. 1950'lerden itibaren medyada Alevilik konusuna daha fazla yer verilse de Alevilik belli bir siyasi çerçeve içinde değerlendirilmiştir. Özellikle 1980 darbesi sonrası dönemde medya, Alevileri çoğunlukla “öteki” olarak konumlandırmış ve Alevilere yönelik önyargıları pekiştirmiştir. Alevi kimliği, genellikle sol eğilimli politik

hareketlerle özdeşleştirilmiş ve bu da medyada Alevilere yönelik daha çok siyasi bir bakış açısının yer almasına neden olmuştur.

1. Türk Medyasının Aleviliğe Bakışı

Aleviliğin Televizyon ve Gazetelerde Temsili

Televizyon, Aleviliğin topluma yansıtılmasında önemli bir araç olmuştur. 1990 yılı itibariyle özel televizyonların Türk insanının hayatına girmesiyle birlikte diğer hususlarda olduğu gibi Alevilik üzerinde de aktarımlar yapılmıştır. Ancak, bu dönemde bile Alevilik genellikle marjinal konularla ilişkilendirilmiş ve Alevilerin ritüelleri, talepleri medya tarafından gerektiği gibi ele alınmamıştır.

Gazeteler açısından bakıldığında, Alevilik çoğunlukla “*siyasi krizler, toplumsal olaylar ya da dini çatışmalar*” bağlamında gündeme gelmiştir. Özellikle 1993 Sivas Katliamı, Alevilerin medya üzerindeki görünürlüğünü artırmış, ancak aynı zamanda Alevilikle ilgili önyargıların derinleşmesine yol açmıştır. Medya, Aleviliği genellikle mağduriyet ve zulüm üzerinden ele almış, Alevi inancının felsefi ve kültürel boyutlarını göz ardı etmiştir.

Bunun yanında uzun bir süre kalıp yargıların oluşturduğu bir polemik yazılı ve görsel basında geniş tartışmalara sebep olmuştur. Hafızalarımızdan halen silinmemiş olan örneklerle bakmak gerekirse:

Mum söndü yaftasının medya aracılığıyla dolaşıma girmesinin en çarpıcı örneklerinden biri 1994'te Star TV'de yayınlanan bir yarışma programında, Güner Ümit'in ifadeyi kullanmadan Alevilik ve ensest arasındaki ilişkiye yaptığı göndermedir (Yalçınkaya, 1996; Ertan, 2017). Başka bir gönderme, Güner Ümit'e benzer bir 'televizyon karakteri' olan Mehmet Ali Erbil tarafından 2010 yılında yeniden yapılır (Zırh, 2013). Aynı yıl mum söndü yaftasının ulusaşırı göçle birlikte yurtdışına ihraç edildiğini ve Almanya'da popüler dizi olan Tatort'ta da dolaşıma girdiğini görürüz (Kosnick, 2011). (Çetin, Emre–Berfin Kumru 2023:343)

Alevilik Üzerine Yapılan Belgeseller ve Filmler

Alevilik üzerinde sinema sanatının ülkemizde yaygınlaşması ile birlikte film, TV dizisi ve zaman içinde belgesellerin yapıldığını görüyoruz. Bu filmler içinde *Muhsin Ertuğrul*'un yaptığı *Boğaziçi'nin Esrarı* isimli film Bektaş geleneği üzerinde yapılan ve olumsuz mesajlar içerin bir film olarak karşımıza çıkar. *Muhsin Ertuğrul*'un 1922 yılında yaptığı bu film *Yakup Kadri Karaosmanoğlu*'nun *Nur Baba* isimli romanından sinemaya uyarlanmıştır. Döneminde hem romanla hem de filmle ilgili sert eleştirilerin olduğu bilinmektedir. *Muhsin Ertuğrul*'un senaryosunun yazdığı filmde dönemin ünlü tiyatrocularından *Vasfi Rıza Zobu*, *Galip Arcan* ve *Behzat Budak* gibi dönemin tanınmış tiyatro sanatçıları rol almıştır.

Muhsin Ertuğrul, Bektaşilik üzerinde yaptığı bu filmden sonra 1947 yılında Senaryosunun *Nazım Hikmet*'in yazdığı *Kızılırmak*, *Karakoyun* filmini çekmiştir. Bu filmin Türk sinema tarihinde özel bir yeri vardır. Hem başarısı hem de 1967 yılında Ömer Lütfi Akad tarafından yeniden filme alınması ile dikkatleri üzerine çekmektedir. Filmde besici kültürü içinde Aleviliğin temel düşüncelerine yer verilmesi özellikle Cemde Dara Durma ve Rızalık Alma kavramlarına temas etmesi bakımından önem taşımakta ve Alevilik olabildiği kadar doğru tanıtılmaktadır. *Muhsin Ertuğrul*'un çektiği filmde başrolleri *Behzat Budak* ve *Cahide Sonku* oynamıştır. Ömer Lütfi Akad'ın çektiği filmde ise Başroller *Yılmaz Güney* ve *Nilüfer Koçyiğit* tarafından

paylaşmıştır. Özellikle her iki filmin müzikleri doğrudan Alevi nutuk ve nefeslerinde etkilenilerek düzenlenmiştir.

Bu filmin beğenilmesi ve ses getirmesi üzerine yine *Akad* bu sefer de *Gökçe Çiçek* isimli filmi çekmiştir. *Hülya Koçyiğit* ve *Serdar Gökhan*'ın başrollerine paylaştığı bu film 18 yüzyıl Anadolu'sunda besici kültürünü yaşayan Türkmen obalarının toprakla ilişkisi üzerine kurulmuştur. Filmin arka planında yer alan Türkmen gelenekleri ise doğrudan Alevi yaşam biçimini canlandırmasına rağmen doğrudan Alevilik kavramına yer verilmez.

Yakın zamanlara doğru Alevi kültürünün gittikçe daha çok sinema filmlerinde kullanıldığını görüyoruz. Bu filmlerde Alevi erkanının daha net ve açık bir şekilde yer aldığını belirtmemiz gerekir. Bu filmlerin bazılarını şöyle sıralayabiliriz: *“Umuda Yolculuk”* (1990) *“O Da Beni Seviyor”*, *“Hacı Bektaş Veli – Anadolu’yu Türkleştirenler”* (1974), *“Gönüllerin Fatihi Yunus Emre”* (1973), *“Ali’ye Gönül Verdim”* (1972) *Avşar Beyi* (1972) (Dilek, https://bianet.org/yazi/sinemada-alevilik-293599#google_vignette) (Erişim 28 Ekim 2024) (Koluvaçık, 2023:27). Bunların arasında özellikle *Pir Sultan Abdal* filmi 1973 yılında Antalya Film festivalinde en iyi görüntü yönetmeni ödülüne layık görülmüştür ([https://tr.wikipedia.org/wiki/Pir_Sultan_Abdal_\(film\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/Pir_Sultan_Abdal_(film))) (Erişim 28 Ekim 2024). *Pir Sultan Abdal* rolünü *Fikret Hakan*'ın oynadığı bu filmde özellikle Sivas Valisi olan *Hızır Paşa* olumsuz bir karakter olarak canlandırılmıştır.

Bir başka *Pir Sultan Abdal* Filmisi ise tematik olarak doğrudan Alevi kültürünün tanıtıcı özelliklere sahip olan film geniş bir izleyici kitlesine ulaşmıştır. Bunun yanında Aleviliği kısmen veya bazı tematik konularda tamamen yanlış tanıtan film ve dizilerin varlığını da burada belirtmekte fayda vardır. (Karaaslan Şanlı, 2023, s.108: 203) Daha geniş bilgi için Ege Üniversitesinde yapılan 2000 li yıllardan sonra Türk sinemasında Alevilikle ilgili çalışmalara Koluvaçık'ın çalışmasından bakılabilir (Koluvaçık, 2021).

Sinema ve televizyon dizilerinde Alevilikle ilgili bazı yanlış ve spekülatif algıların derin izler bıraktığını da burada belirtmemiz gerekecektir:

Bu örneklerin birçoğuna Aleviler sert tepkiler verirler: Boğaziçi'nin Esrarı (1922) filminin seti bir grup Alevi tarafından basılır (Erseven, 2005); Aşkı Memnu (1975) dizisi o dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki Alevi Milletvekili Mustafa Timisi tarafından bir soru önergesiyle eleştirilir ve yayıncı Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT) dava edilir (Ata, 2007). Güner Ümit olayından sonra Star TV binlerce protestocunun baskınına uğrar (Yalçınkaya, 1996; Ertan, 2017). Mehmet Ali Erbil yerel bir mahkemede para cezasına çarptırılır (Zirh, 2013) ve Tatort dizisi uluslararası ölçekte, Avrupa'da Alevilerin yaşadığı ve örgütlü olduğu birden fazla ülkeye yayılarak, protesto edilir (Kosnick, 2011). Öyleyse hâlihazırda elimizdeki verilerle medyada dolaşıma giren mum söndü yaftasının tarihine kısaca göz atmak, medyada temsil meselesinin nasıl bir politik mücadele alanı olduğunu anlamak için yeterlidir.) (Çetin, Emre–Berfin Kumru 2023:343vd.)

Ancak son yıllarda özellikle *Hacı Bektaş Veli* 13. yüzyıl Anadolu kültürü ile ilgili olarak yapılan film ve dizilerde Alevi öğretisine yaygın olarak atıf yapıldığını söylemek mümkündür. Buna bağlı olarak çok sayıda belgesel film yapıldığını da burada belirtmekte fayda vardır. Üzerinde başlı başına bir çalışmanın yapılması gereken belgeseller arasında Başbakanlık Tanıtma Fonu tarafından desteklenen Gazi Üniversitesi tarafından 14 ülkede çekimleri yapılan *Kazakistan'dan Macaristan'a Erenlerin İzinden Belgeseli* TRT tarafından 13 bölüm halinde gösterilmiş, CD'leri

çoğaltılarak satılmaktadır. Belgesel Uluslararası Barış Ödülüne layık görülmüştür (<https://www.dr.com.tr/muzik/trt-arsiv-serisi-09-kazakistandan-macaristana-erenlerin-izinden>) (Erişim 28 Ekim 2024).

Son yıllarda Alevilik üzerine yapılan çok sayıda belgesel ve film, Alevi inancının daha derinlemesine anlaşılmasına ve topluma daha doğru yansıtılmasına katkı sağlamıştır; Alevi inanç değerlerinin ve ritüellerinin daha geniş bir kitle tarafından anlaşılmasına olanak tanımıştır.

Özellikle 2000'li yılların başından itibaren yapılan belgesellerde “*Cemeleri ve dedeler*” başlık olarak öne çıkmıştır. Filmler açısından bakıldığında, Alevi karakterlerin yer aldığı bazı yapımlar, Aleviliği mistik ya da egzotik bir unsur olarak sunarken, bazı durumlarda Alevilikle ilgili derinliksiz ve yüzeysel anlatılar üretmiştir. Bu durum, Aleviliğin popüler kültürde nasıl temsil edildiğine dair eleştirel bir gözle bakmayı gerektirmiştir.

Alevilik ve Toplum: Medyanın Alevilere Yönelik Algıyı Şekillendirme Gücü

Medya, toplumun inançlar ve kimlikler konusundaki algılarını büyük ölçüde şekillendiren bir güçtür. Türkiye’de medya organlarının Alevilik konusundaki tutumu, Alevi toplumunun toplumsal algısına da yansımıştır. Medya Aleviliği siyasi bir düzlemde incelediği için Alevilere yönelik önyargıları pekiştirmiş ve Alevi kimliğinin toplumsal kabulünü zorlaştırmıştır.

Medyada Alevilik sıklıkla “*mağduriyet, çatışma ya da ötekileştirme*” bağlamında ele alınmış ve bu inancın kültürel ve dini zenginlikleri arka planda kalmıştır. Medya organlarının Alevilikle ilgili daha dengeli ve objektif bir yaklaşım benimsememesi, Alevilere yönelik toplumsal algıların olumsuz yönde şekillenmesine yol açmıştır.

Özellikle ana akım medya veya yaygın medya olarak adlandırdığımız medyada Alevilik konusunun üzerinde ciddi bir bilgi eksikliği olduğu görülmektedir. Türkiye’de genellikle kendi kültürel mecralarımıza kapalı bir aydın profiline sonu olan bu gelime sonucu Alevilik üstü örtülü olarak dışlanmakta veya geniş bir şekilde yer almamaktadır. Bu konuda *Doğan Bermek* şu değerlendirmeyi yapmaktadır:

Mevcut medya Alevilerin yaşadıkları sorunlara gereğince yer vermiyor. Yeterli uzmanlık bilgileri yok ve olayları arka planlarını, geçmişlerini ve başka olaylar ile bağlantılarını irdelemeden sadece haber olarak veriyor. Aleviler medyada yer bulamıyor, ayrıca bulsalar da medyada Alevileri ve Aleviliği anlamış yönetici ve programcı o kadar az ki sorunlar soyutlaştırılıyor.” (Solgun, Cafer, Medya Aleviliği Tanımıyor, Sivil Sayfalar, (<https://www.sivilsayfalar.org/2019/06/20/medya-alevileri-tanimiyor>.) (Erişim: 28 Ekim 2024) Bu değerlendirme kendi içinde bir doğruluk payına sahipse de son zamanlarda ana akım medyada araştırma ve inceleme yazıları çıkmakta röportajlar yayınlanmaktadır.

2. Aleviliğin Medyaya Yansımada Stereotipler ve Ötekileştirme

Aleviliğin Medyada Ötekileştirilmesi ve Dışlanması

Medyada Alevilik, tarihsel olarak çoğu zaman ötekileştirilmiş ve dışlanmış bir kimlik olarak sunulmuştur. Özellikle ana akım medyada Alevilere yönelik negatif bir dilin kullanılması, toplumsal önyargıların güçlenmesine neden olmuştur. Aleviliğin medyada sıklıkla “*farklı*”, “*aykırı*” veya “*muhalif*” bir inanç olarak temsil edilmesi, bu topluluğun dışlanmasına ve ayrımcılığa maruz kalmasına zemin hazırlayarak Alevilerin kendilerini ve inanç pratiklerini gizleme tutumu içine sokmuştur. Alevilerin

kent yaşamına geçişte inançlarını daha da gizleme gereği hissetmeleri de bu durumla ilişkilidir. Köylerden kente göç eden Alevi aileler, kent ortamında kimliklerini saklamaya ve inançlarını ifade etmekten kaçınmaya zorlanmışlardır. Ötekileştirme bir grup veya topluluğun dışlandığı, marjinalleştirildiği veya negatif bir şekilde temsil edildiği bir iletişim biçimidir. Medyanın bu tür bir dili kullanması, Alevilerin kendilerini ifade etme özgürlüklerini kısıtlamakta ve toplumsal algılarını olumsuz yönde etkilemektedir.

Alevi bireylerin kimliklerini açıkça yaşamaları, toplumsal kabul ve saygı bulmaları açısından son derece önemlidir. Ancak ötekileştiricilik Alevilerin toplumda kendi inançlarını, kültürel değerlerini ve kimliklerini ifade etmelerini zorlaştırmakta ve bu durum, Alevi toplumu üzerinde bir baskı oluşturmaktadır. Bu baskı, Alevilerin kendilerini izole hissetmelerine ve toplumsal kimliklerini gizlemek zorunda kalmalarına yol açabilir.

Siyasi Bağlamda Aleviliğin Medyada Yansıtılması: Önyargılar ve Yanlış Algılar

Alevilik, Türkiye'deki medya tarafından çoğu zaman siyasi bir bağlamda ele alınmıştır. Bu bağlamda Aleviler, tarihsel olarak sol eğilimli siyasi hareketlerle özdeşleştirilmiş ve bu da onların yanlış bir şekilde temsil edilmesine neden olmuştur. Özellikle 1970'lerde Alevilik ve sosyalist hareketler arasında kurulan bağ, medyada bu inanç topluluğunu yalnızca siyasi bir kimlik olarak sunma eğilimini artırmıştır.

Medyada Alevilerin sol hareketlerle ilişkilendirilmesi, bu topluluğun inançlarının zenginliğini gölgede bırakmıştır. Alevilik, siyasi mücadelelerden bağımsız olarak manevi ve dini bir derinlik taşır, ancak medya çoğu zaman bu unsurları göz ardı etmiştir.

Sosyal Medyada Aleviliğe Yönelik Yaklaşımlar

Sosyal medya, Alevilerin kendi seslerini duyurmaları ve inançlarını ifade etmeleri için önemli bir mecra haline gelmiştir. Ana akım medyada yeterince temsil edilmeyen Aleviler, sosyal medya aracılığıyla inançlarını ve toplumsal sorunlarını daha geniş kitlelere ulaştırma fırsatı bulmuşlardır. Öte yandan, sosyal medyada da Alevilere yönelik önyargılar ve nefret söylemi devam etmektedir. Özellikle Alevilikle ilgili yanlış bilgilere ve ayrımcı söylemlere sıklıkla rastlanmaktadır. Alevi gençleri, sosyal medyada kimliklerini ifade ederken aynı zamanda bu platformları inançlarının modern dünyayla bağlarını kurmak için de kullanmaktadır.

Alevilik ile ilgili içerikler, özellikle YouTube gibi video platformlarında geniş bir kitleye ulaşmakta, cemlerden dedelerin konuşmalarına kadar birçok inanç temsili burada yer almaktadır. Sosyal medya, bireylerin ve toplulukların kendilerini ifade etme, bilgi paylaşma ve etkileşimde bulunma yollarını köklü bir şekilde değiştirmiştir. Alevilik gibi tarihsel olarak ötekileştirilmiş bir inancın temsil edilmesi ve anlaşılması için sosyal medya, güçlü bir araç haline gelmiştir.

Aleviliğin kültürel ve dini zenginlikleri, genellikle geleneksel medyada yeterince temsil edilmeyebilir veya yanlış anlaşılabilir. Ancak sosyal medya platformları, Alevi bireylerin ve toplulukların bu zenginlikleri doğrudan paylaşmalarına olanak tanımaktadır. Bu durum, Alevi gençlerinin kendi kültürel miraslarını tanıtmaya ve yayma konusunda daha fazla fırsata sahip olmaları anlamına gelir.

Sosyal medya, Alevilik hakkında bilgi edinmek isteyenler için erişilebilir bir

kaynak oluştururken, aynı zamanda Alevi toplumu için de kendini ifade etme ve kimliğini güçlendirme alanı sunmaktadır. Bu bağlamda, sosyal medya aracılığıyla gerçekleştirilen paylaşımlar, yanlış bilgilendirmelerin önüne geçebilir ve toplumsal önyargıları azaltabilir.

Sonuç olarak, sosyal medya, Aleviliğin kültürel ve dini boyutlarını daha geniş kitlelere ulaştırarak, toplumsal anlayış ve hoşgörüyü artırma potansiyeline sahiptir. Aleviliğin zenginliklerinin öğrenilmesi ve kabul görmesi, farklı inanç ve kültürler arasında diyalog ve etkileşimi teşvik ederek toplumsal barışa katkı sağlayabilir. Bu nedenle, sosyal medyanın bu işlevinin bilinmesi ve desteklenmesi büyük önem taşımaktadır.

3. Aleviliğin Kültürel ve Sanatsal Yansıması: Medyanın Rolü

Alevilik ve Sanat: Kültürel Mirasın Temsili

Alevilik, tarih boyunca zengin bir kültürel ve sanatsal miras üretmiştir. Bu miras, özellikle müzik, edebiyat ve halk sanatı gibi alanlarda kendini göstermektedir. Alevi deyişleri, nefesler ve semahlar, Alevi inancının temel ritüellerinden biri olarak sanatla iç içe geçmiştir. Ancak medya, bu zengin kültürel mirası yeterince yansıtmakta zaman zaman eksik kalmıştır.

Televizyon programları ve filmler Alevi kültürünü yansıtmada zaman zaman eksik kalmış, bu da toplumun Aleviliği sadece politik bir kimlik olarak algılamasına yol açmıştır. Öte yandan, müzik kanalları ve radyo programları Alevi müziğini zaman zaman yayımlasa da bu temsiller çoğunlukla mistik veya folklorik bir bağlamla sınırlı kalmıştır.

Alevi Müziği ve Medya

Öncelikle Alevi müziğinin işlevi toplumsal örgütlenmedeki yeri üzerinde durmak gerekir. Müzik Anadolu'da yaşayan en özgün bir toplantı yöntemi olan *Cem Erkanı'nın* ayrılmaz bir parçasıdır. Bu özelliği ile üzerinde az durulmuştur. Özellikle TRT'nin *Muharrem, Hacı Bektaş Veli Anna* törenleri gibi özel günlerde çoğunlukla yer verdiği bu müzik gerçek işlevi ile yansıtılmamaktadır. Bizim yaptığımız araştırmalarda iletişim bilimini en temel unsurlarından biri olan toplantı yönetiminde örneği görülmemiş bir toplantı kültürünü kendi bünyesinde taşır.

Bilindiği gibi Cem Erkanı bir disiplin içinde yapılır. Bu disiplin içinde deyişler, nefesler toplantının geçiş noktalarında geçişi sağlayan önemli bir görev üstlenir. Örnek vermek gerekirse önce on iki hizmet yapacak görevlilerin meydana girişi sırasında söylenen deyişler, nefesler onları tanıtmak ve işlevlerini göstermek içindir. Duvaz-ı İmamlar ise rızalık alma, dara çekme, çerağ uyandırma vb. cem içindeki süreçlerin gerçekleştirilmesinde önemli bir yere sahiptir. Bu yüzden Cem erkanında zakir'in erkanının sağlıklı yürütmesinde vazgeçilmez bir yeri vardır. Bu anlamda bakıldığında zaman günümüz Alevi ocaklarında bile henüz Deyiş, Tevhid, Miraçlama, Duvaz-ı İmamlar (Duvazlar, Duvazdehler, Duvazdeh İmamlar)ın vb. önemi tam olarak kavranmış değildir.

Alevi inancının önemli bir parçası olan müzik, cemlerde ve günlük yaşamda derin bir anlam taşır. Alevi nefesleri, deyişleri insanın Tanrı ile olan ilişkisini, evrenin varoluşunu ve insanlığın yolculuğunu anlatır. Türkiye'deki medya, Alevi müziğini zaman zaman kültürel bir değer olarak ele almış, ancak bu eserlerin derinlikli anlamlarına ve Aleviliğin manevi boyutlarına pek fazla yer vermemiştir. (Poyraz, B.

(2007).

Türk kültürünün çok önemli bir parçasını oluşturan Alevi Bektaşî nefes /deyişleri ve Ocaklar çevresinde gelişen müzik neredeyse toplumun bütün kesimleri tarafından benimsenme gücüne sahiptir. Denilebilir ki Alevi Bektaşî müziği kültürümüzün içinde çıkarıldığı zaman Türk kültüründe büyük bir boşluk oluşur.

Alevî müziği, özellikle *Yavuz Top, Muhlis Akarsu, Arif Sağ ve Musa Eroğlu* gibi sanatçılar aracılığıyla geniş kitlelere ulaşmıştır. Ancak bu sanatçıların eserleri genellikle Alevilik bağlamında değil, daha geniş bir halk müziği kategorisinde sunulmuştur. Medya, Alevî müziğinin toplumsal mesajlarını öne çıkarırken, bu müziğin dini boyutlarına yeterince odaklanmamıştır.

Son yıllarda internet ve dijital medya platformları, Alevî müziğinin daha geniş kitlelere ulaşmasını sağlamış ve bu sayede Alevî kültürü daha fazla görünürlük kazanmıştır. Ayrıca, müzikle birlikte semah videoları da yaygınlaşmış ve Alevî inanç ritüelleri dijital ortamda daha geniş bir yer bulmuştur.

Televizyon Dizileri ve Filmlerle Aleviliğin Yansıtılması

Televizyon dizileri ve filmler, Aleviliği geniş kitlelere ulaştırmada önemli bir role sahiptir. Ancak Alevî karakterlerin ve inanç pratiklerinin medyadaki temsili zaman zaman sorunlu olabilmektedir. Bununla birlikte, bazı yapımlar Aleviliğin kültürel ve toplumsal boyutlarını daha geniş bir perspektiften ele almayı başarmıştır.

Örneğin, birkaç televizyon dizisi Alevî karakterler aracılığıyla bu topluluğun sorunlarını ve inançlarını işlemeye çalışmış, ancak bu çabalar genellikle yüzeysel kalmıştır. Medyada Aleviliğin temsili, genellikle politik veya dramatik olaylar üzerinden şekillendiği için, inanç ve kültürün derinliklerine inilmeden kurgusal anlatılar oluşturulmuştur. Bu, Aleviliğin medyadaki görünürlüğünü artırsa da yanlış anlamalara ve stereotiplerin pekişmesine neden olabilmektedir.

4. Alevilik ve Medya Etiği: Doğru Temsil ve Bilinçli Yayıncılık

Medyanın Aleviliği Temsil Etme Sorumluluğu

Medya, toplumsal kimliklerin doğru bir şekilde yansıtılmasında kritik bir rol oynamaktadır. Alevilik gibi tarihsel olarak ötekileştirilmiş topluluklar, medyada doğru ve adil bir şekilde temsil edilmediklerinde toplumsal önyargılara maruz kalabilirler. Bu bağlamda, medya kuruluşlarının Alevilikle ilgili içerik üretirken bilinçli ve duyarlı bir yayıncılık yapması önemlidir.

Medya etiği, sadece objektif ve doğru bilgilendirme değil, aynı zamanda toplumsal barışa katkı sağlama sorumluluğunu da içerir. Alevilik, medya tarafından sadece siyasi krizler ya da toplumsal çatışmalar bağlamında değil, kültürel ve dini bir zenginlik olarak ele alınmalıdır.

1960'lı yıllardan sonra değişik Alevî sivil toplum örgütlerinin çok sayıda dergi ve gazete çıkardığını biliyoruz. Bu gazete ve dergiler genellikle bir reaksiyon ve savunma amaçlı olarak yayınlanmış gazete ve dergilerdir. Medyanın temel etik değerlerinden biri olan kamunun doğru bilgilendirilmesi, gerçeklerin toplumla paylaşılması açısından bakıldığı zaman çok büyük eksikliklerle karşı karşıya olduğumuzu görürüz. Belki de toplumsal ötekileştirmenin en önemli sebeplerinden birisi medyanın kendi geliştirdiği etik değerlere yine kendisinin uymamasıdır.

Öncelikle doğru kullanılmadığı takdirde medya mecralarının çok geniş bir çevrede

olumsuz etki yaratacağı açıktır:

Medyanın günümüzde geldiği nokta, iletişimi bir “tk”a sıkıştırmıştır (Milton, 2014). Bu niteliği gereği “yeni medya” dijital teknolojiyi kullanarak ortam ve araç farklılıklarını ortadan kaldıran, yoğun etkileşim imkânı sunan bir alandır (Tekvar, 2016). Yeni medyanın-gazete, radyo, televizyon gibi geleneksel medyanın aksine-genel kabul görmüş, kalıplaşmış kuralları bulunmamaktadır. Google hizmetleri (Gmail, Google Maps, Google Docs, Google Translate gibi), Facebook, Twitter vb. araç ve uygulamalar yeni medya kapsamına girmektedir (Atabek, 2013).

Atabek’in de açıkça ifade ettiği gibi kalıp ve sınırları olmayan bir alan haline gelen medya mecralarında Aleviliğin tam ve eksiksiz tanıtılması da doğrudan siyasal, inançsal kalıp yargılardan kurtulmuş nitelikli medya mensuplarının yetiştirilmesine bağlıdır. Nitelikten anlaşılması gereken ise hem yerel hem de evrensel bazda temel değerlere sahip olmaktadır:

“Medya etiği soyut ve düzenleyici ilkelere dayanmaktadır (Lumby & Probyn, 2003). Bu ilkeler (1) dürüstlük, (2) yansızlık, (3) haber-yorum ayrımı, (4) mahremiyet, (5) eleştiri dozunu kaçırılmama, (6) cevap ve tezip hakkına saygı, (7) şahsi veya kurum çıkarlarının önde tutulmaması ve (8) şiddet, terör vb. karşı duruş sergileme, (9) suçu sabit oluncaya kadar kişinin suçsuzluğu ilkeleridir (Banar, 2013; Demir, 2007). Bununla olası durumların tüm karmaşıklığını ilkelere yansıtmak mümkün değildir (Pritchard, 2000). Ancak medya etiğinin medya uygulayıcılarının ve birey-medya etkileşiminin getirdiği deneyimlere dayanarak ilkelerinin yapılandırılmasının uygun olduğu söylenebilir.” (Kattıtaş, Seylim, Demirkan, 22 Mayıs 2022:156)

Ülkemizdeki medya mecralarının en büyük sorunlarından birisi popüler kültürün ve siyasal dalgalanmaların yarattığı bir kalıp yargıların medya etiğinin önüne geçmesidir. Bu yüzden özellikle kontrol edilmesi neredeyse imkânsız hale gelmiş olan sosyal medya mecralarında ötekileştirmeden de öte kışkırtıcı yayınların yaygın bir şekilde yapıldığını görmekteyiz. Birçok örnekten sadece birinin resmi kaynağını burada verebiliriz. (<https://www.kocaeli.pol.tr/sosyal-medya-platformlarında-alevi-vatandaşlarımıza-yonelik-hakaret-icerikli-paylasim>)

Medya Okuryazarlığı ve Alevi Toplumu

Medya okuryazarlığı, bireylerin medya içeriklerini eleştirel bir şekilde analiz etme ve doğru bilgiye ulaşma becerisini kapsar. Alevi toplumu, medya tarafından temsil ediliş biçimlerine karşı daha bilinçli bir yaklaşım benimsemek ve medyada Alevilikle ilgili önyargılarla mücadele etmek için medya okuryazarlığını geliştirmek zorundadır.

Alevi toplumunun genç bireyleri, sosyal medya platformlarını etkili bir şekilde kullanarak kendi anlatılarını oluşturma ve yaygınlaştırma konusunda başarılı olmaktadır. Medya içeriklerine eleştirel bakış açısı geliştirmek, Alevilerin kendi kimliklerini daha güçlü bir şekilde ifade etmelerini ve toplumsal önyargılara karşı koymalarını sağlayacaktır.

5. Aleviliğin Medyadaki Temsili

Aleviliğin Medyada Temsili

Aleviliğin medyadaki temsili, sadece inançların ve ritüellerin görünürlüğüyle sınırlı değildir. Medya, Aleviliği topluma tanıtmak, bu inancı anlama süreçlerini kolaylaştırmak ve toplumsal uzlaşmaya katkı sağlamak açısından kritik bir role sahiptir. Medya, yalnızca Aleviliği yansıtmakla kalmamalı, aynı zamanda bu inanç sisteminin

derinliğini ve zenginliğini anlamak için bir köprü vazifesi görmelidir. Ancak mevcut yayın politikalarının önyargılarla şekillenmesi, Aleviliğin kültürel ve dini yönlerinin yüzeysel bir bakış açısıyla ele alınmasına neden olmaktadır. Bu durum, toplumun Aleviliği sadece bir siyasi kimlik ya da tarihsel bir olgu olarak görmesine yol açmakta, Alevi toplumunun manevi ve kültürel zenginliğini yeterince takdir edememektedir.

Alevilik, zengin bir tarih ve kültür barındıran, derin bir felsefi yapıya sahip bir inanç sistemidir. Medyanın bu derinliği yansıtma sorumluluğu, toplumsal uzlaşmayı güçlendirecek ve Alevi toplumunun kendini ifade etmesine olanak tanıyacaktır.

Sosyal medya platformları, Alevi toplumu için yeni fırsatlar sunmuş ve bu inancın daha geniş kitlelere ulaşmasını sağlamıştır. Alevi gençlerinin sosyal medyayı aktif kullanımı, toplumsal önyargılarla mücadelede önemli bir adım olarak değerlendirilebilir.

Medya, toplumsal barışa katkı sağlayacak bir dille Aleviliği ele almalı ve bu inanç topluluğunun zengin tarihini, kültürünü ve manevi değerlerini doğru bir şekilde yansıtmalıdır. Aleviliğin kültürel, sanatsal ve dini boyutları, medyada doğru ve adil bir şekilde temsil edildiğinde, toplumun bu inancı daha iyi anlayabilmesi ve Alevi toplumunun da kendisini ifade edebilmesi mümkün olacaktır.

Alevilik, yüzyıllar boyunca birçok zorlukla karşılaşmış, baskılara rağmen inançlarını ve kültürlerini korumayı başarmış bir topluluk olarak, medyada güçlü bir temsili hak etmektedir. Geleneksel ve dijital medya organlarının Aleviliği sadece bir siyasi kimlik ya da tarihsel bir olgu olarak değil, aynı zamanda yaşayan, gelişen bir inanç ve kültür olarak ele alması; toplumsal uyumun sağlanmasına ve farklı inanç toplulukları arasında karşılıklı saygının geliştirilmesine katkı sağlayacaktır. Alevi toplumu, özellikle genç nesiller aracılığıyla sosyal medyada kendi anlatılarını şekillendirip yaymaya devam ederken, medya etiği ve okuryazarlığı da bu süreçte daha büyük bir rol oynamalıdır.

6. Aleviliğin Medyada Daha Fazla Yer Alması İçin Öneriler

Medya Kuruluşlarının Sorumluluğu ve İçerik Üretimi

Alevilik gibi tarihsel olarak ötekileştirilmiş toplulukların medyada daha geniş bir şekilde temsil edilmesi için medya kuruluşlarının bilinçli bir politika benimsemesi gerekmektedir. Alevi inancını yalnızca siyasi olaylar ya da çatışmalar bağlamında değil, kültürel ve dini boyutlarıyla ele almak medya organlarının sorumluluğundadır.

Alevilik üzerine yapılan belgesel, tartışma programları, dinler tarihi dizileri gibi içerikler, Alevi toplumunun ve inancının doğru anlaşılmasını sağlayacak şekilde hazırlanmalıdır. Medya organlarının, Alevilik konusundaki programları hazırlarken Alevi toplumundan temsilcilerle ve uzmanlarla iş birliği yapması önemlidir. Bu şekilde, yanlış bilgilendirmelerin ve önyargıların önüne geçilebilir.

Alevi Toplumunun Medyada Temsilini Artırma Stratejileri

Alevi toplumu, medyada daha fazla görünürlük kazanmak ve kendi hikayelerini anlatmak için çeşitli stratejiler geliştirebilir. Alevi gazeteciler, yapımcılar, senaristler ve yönetmenler, kendi inançlarını ve kültürlerini daha doğru ve etkili bir şekilde temsil edebilirler.

Ayrıca, Alevi kurum ve kuruluşları medya ile daha aktif iş birliği yaparak, medya içeriklerine katkıda bulunabilir. Alevi toplumunun kültürel mirası, sanatı ve inanç

pratikleri daha görünür kılarak, medyada Alevilik hakkında daha dengeli ve olumlu bir temsile katkı sağlanabilir.

Sosyal medyanın gücünden yararlanarak, Alevi gençlerin medya platformlarında yer almasıyla bu platformlar, Aleviliği daha geniş kitlelere tanıtmak ve yanlış bilgilendirmelere karşı doğru bilgileri yaymak açısından büyük bir potansiyele sahiptir.

7. Medyanın Alevi Toplumuna Etkisi

Psikolojik ve Sosyolojik Etkiler

Medyanın Alevilik üzerindeki etkileri, sadece inançla sınırlı kalmaz; aynı zamanda Alevi toplumunun psikolojik ve sosyolojik yapısını da derinden etkiler. Medyada Aleviliğin negatif bir şekilde ele alınması, Alevi bireylerde kimlik krizi yaratabilir ve bu bireyler inançlarını açıkça ifade etmekten çekinebilir.

Medyada yer alan olumsuz veya önyargılı temsiller, toplumsal kutuplaşmaya neden olabilir. Ayrıca, medya aracılığıyla yayılan yanlış bilgiler, Alevilik hakkında toplumsal önyargıların daha da derinleşmesine yol açabilir.

Ancak medyada doğru ve dengeli bir temsil, Alevi bireylerin topluma entegrasyonunu kolaylaştırabilir ve inançlarını daha açık bir şekilde yaşamalarına olanak tanıyabilir.

Alevi gençler, tarihsel olarak toplumda dışlanma ve ötekileştirme gibi olumsuz deneyimlerle karşılaşabilirler. Bu nedenle, medyada Aleviliğin olumlu ve doğru bir şekilde temsil edilmesi, gençlerin kendilerini ifade etme biçimlerini olumlu yönde etkileyebilir. Pozitif temsiller, Alevi gençlerin kendi kültürel ve dini değerlerini anlamalarını ve bu değerlere sahip çıkmalarını kolaylaştırır. Medyada sağlıklı bir temsil, aynı zamanda gençlerin toplumdaki diğer bireylerle kurdukları ilişkilerde daha güçlü bir özgüven geliştirmelerine yardımcı olur.

Kültürel Etkiler

Alevilik, güçlü bir kültürel mirasa sahip bir inanç sistemi olarak, medyada doğru bir şekilde temsil edildiğinde bu kültürel mirasın korunmasına ve yeni nesillere aktarılmasına yardımcı olabilir. Ancak bu aktarımın doğru bir şekilde yapılması, Aleviliğin kültürel değerlerinin anlamını kaybetmeden geleceğe taşınması açısından büyük önem taşımaktadır.

8. Dijital Medya ve Aleviliğin Gelecekteki Temsili

Dijital Medyanın Rolü

Dijital medya, Alevi toplumu için önemli bir mecra haline gelmiş ve inançlarını, kültürlerini ve tarihlerini dünyaya tanıtmaları için geniş bir platform sunmuştur. Alevi gençlerin medya aracılığıyla Aleviliği yapı, içerik vb. birçok hususta ele alması geleneksel medyanın önyargılı ya da eksik temsillerine karşı bir direniş olarak da görülebilir. Sosyal medyanın sağladığı etkileşim imkânı, Alevi toplumunun daha geniş kitlelerle iletişim kurmasını ve yanlış bilgilere karşı doğru bilgileri hızla yaymasını sağlamaktadır. Dijital medya, Alevi toplumuna küresel çapta bir görünürlük kazandırarak, diaspora topluluklarının da kendi inançlarını sürdürmelerine yardımcı olmaktadır.

Genç Kuşakların Rolü

Alevi gençler, dijital medya aracılığıyla inançlarını daha özgür bir şekilde ifade edebilmekte ve kendi kültürel miraslarını bu platformlarda canlı tutmaktadır. Dijital medya aracılığıyla Aleviliğin doğru yorumlanmasına katkı sunan genç kuşaklar, dijital medya aracılığıyla Aleviliğe dair önyargılarla daha etkili bir şekilde mücadele edebilmekte ve bu mücadelede aktif olarak katılmaktadırlar.

Alevi gençlerinin dijital platformlarda daha görünür hale gelmesi, inancın gelecekteki temsili açısından büyük bir önem taşımaktadır. Sosyal medya ve diğer dijital mecralar, Alevi gençlerin inançlarını, kültürel miraslarını ve değerlerini öğrenmelerine ve bu unsurları daha iyi anlamalarına olanak tanımaktadır.

Bilgilendirici yayınlar, Alevilikle ilgili doğru ve güvenilir bilgi sunarak, gençlerin inançlarına olan bağlılıklarını pekiştirmektedir. Bu tür içerikler, Alevi gençlerin tarihlerini ve kültürel değerlerini keşfetmelerine yardımcı olurken, aynı zamanda bu değerlerin toplum içindeki yeri ve önemi konusunda da farkındalık yaratır.

Kimliklerini gururla ifade etme olanağı ise, gençlerin kendilerini kabul ettirme ve toplumda yer alma istekleri açısından kritik bir faktördür. Medyada ve dijital platformlarda Alevilik hakkında yapılan bilgilendirici yayınlar, bu bireylerin kimliklerini olumlu bir şekilde inşa etmelerine ve toplum içinde kendilerini ifade edebilmelerine yardımcı olmaktadır.

Alevilik üzerine yapılan bu tür yayınlar, yalnızca bireysel kimlik gelişimi için değil, aynı zamanda toplumsal kabul ve entegrasyon açısından da önemlidir. Gençlerin inançlarına duyduğu bağlılık, onların toplumsal hayata daha aktif bir şekilde katılmalarını ve Alevi kültürünü temsil etmelerini sağlar.

Sonuç ve Gelecek Perspektifleri

Medyanın Alevilik üzerindeki etkisi, toplumsal kimliğin ve kültürel mirasın korunması, aktarılması açısından son derece önemlidir. Medyanın Türkiye'ye ve dünyaya Aleviliği gerçek inanç değerleri ve kültürel yönleri ile tanıtmada önemli bir rolü vardır. Ancak bu temsillerin doğru ve dengeli bir şekilde yapılması, toplumsal barışın sağlanması ve Alevi toplumunun daha geniş kitlelerce anlaşılması açısından kritik bir önem taşır.

Toplumun inançlar ve kimlikler konusundaki algılarını belirli bir ölçüde şekillendiren medya organlarının Aleviliği “öteki”, “farklı”, “muhalif” gibi yaklaşımı ile siyasi bir düzlemde incelemesi tutumu, Alevilere yönelik ön yargıları pekiştirmiş ve Alevi kimliğinin toplumsal kabulünü zorlaştırmıştır. Aleviliğin topluma yansıtılmasında önemli bir araç olan televizyonlarda, Aleviliğin gerçek yapısı ile ritüelleri ve talepleri ele alınmalıdır. Aleviliğin “siyasi krizler, toplumsal olaylar ya da dinî çatışmalar” bağlamında gündeme geldiği gazetelerde 1993 Sivas katliamı vb. olaylar görünürlüğü artırmış; ancak Alevilik ile ilgili ön yargıların derinleşmesini de beraberinde getirmiştir. Başlangıçta Alevilik temalı filmlerde yanlış aktarımlar yapılmış olup spekülatif algılar derin izler bırakmıştır. Son yıllarda Alevilik üzerine yapılan belgesel ve filmler, Aleviliğin topluma doğru yansıtılması bağlamında Alevi inanç değerlerinin daha geniş bir kitle tarafından anlaşılmasına olanak sağlamıştır. Ana akım medyada yeterince temsil edilmeyen Aleviler, sosyal medya aracılığıyla inançlarını ve toplumsal sorunlarını aktarma fırsatı bulmuşlardır; ancak bunun yanında Alevilere yönelik ön yargılar da devam etmektedir. Alevilik gibi tarihsel olarak ötekileştirilmiş bir inancın temsil edilmesi ve anlaşılması için sosyal medya

mevcut durumda güçlü bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarih boyunca zengin bir kültürel ve sanatsal miras üreten Alevilik bu yönüyle de medyada eksik kalmıştır; Cem erkânının ayrılmaz bir parçası olan müzik, günlük yaşamda da derin bir anlam taşımaktadır. Medya tarafından kültürel bir değer olarak ele alınan Alevi müziği genellikle Alevilik bağlamında olmadan daha geniş bir halk müziği kategorisinde sunulmuştur. Gelecekte, dijital medya platformlarının etkisiyle Alevi gençlerin Aleviliğin daha fazla görünürlük kazanması ve inancın modern dünyaya entegre edilmesi hususunda önemli katkısı olacaktır.

Medyanın, Alevilik konusundaki sorumluluğu devam etmektedir. Yaşayan bir inanç sistemi olan Aleviliğin medyada doğru temsili, medya organlarının Alevilik ile ilgili dengeli, objektif yaklaşımı; toplumsal önyargıların yıkılmasına, toplumsal barışa, toplumun refahına, ülkenin milli birlik ve beraberliğine hizmet edecektir.

Kaynaklar

- Adorján, Imre. 'Mum Söndürme' İftirasının Kökeni Ve Tarihsel Süreçte Gelişimiyle İlgili Bir Değerlendirme', *İçinde İ. Engin-H. Engin, (Der.), Alevilik*. İstanbul: Kitap, 2004. ss. 123-136.
- Akyıldız, Kaya. "“Why So Sunni?”: Günümüz Türkiye’sinin Müttehakkim Ve Muzaffer Sünniliği Hakkında Bir Taslak (I)", *Birikim*, 369-370 (2020): 14-21.
- Alev. Ertan, M. *Aleviliğin Politikleşme Süreci*. İstanbul: İletişim, 2017.
- Aslan, Seçil. *The Ambivalence of Alevi Politic(s): A Comparative Analysis of Cem Vakfı and Pir Sultan Abdal Kültür Derneği*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.
- Atabek, Ümit. Yeni Medya ve Yeni İletişim Düzeni. *Mülkiye Dergisi*, 37(3), (2013): 175-182
- Buz, Engin. *Alevi Yazınında Osmanlı İmgesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010.
- Çağlar, Bayram. *Topluluk Televizyonlarının Anaakıma Karşı Alternatif Yayın Oluşturma Potansiyeli: Alevi Televizyonları Örneği*. Doktora Tezi, Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017.
- Çaha, Ömer. "The Role of the Media in the Revival of Alevi Identity in Turkey". *Social Identities* 10/3 (2004), 325-338. <https://doi.org/10.1080/1350463042000230827>
- Çakmak, Yalçın. "Nur Baba'dan Bektaşî Kız'a Edebiyatta Bektaşî ve Kızıbaş/Alevilere Yönelik Olumsuz Algı (1913-1945)", *Folklor Edebiyat*, 27(1), 2021. ss. 245-263.
- Çetin, Emre – Berfin Kumru. "Communicative Ethnocide and Alevi Television in the Turkish Context". *Media, Culture & Society* 40/7 (2018), 1008-1023. <https://doi.org/10.1177/0163443718754651>
- Çetin, Emre – Berfin Kumru. "Transnational Resistance to Communicative Ethnocide: Alevi Television during the State of Emergency in Turkey (2016–18)". *The Sage Handbook of Media and Migration*. ed. Kevin Smets vd. Sage. 2019.
- Çetin, Emre – Berfin Kumru. "Mediatized Culturalisation Through Television: Second-Generation Alevi Kurds in London". *Television in Turkey*. ed. Y. Kaptan vd. Palgrave Macmillan, Cham. 2020. https://doi.org/10.1007/978-3-030-46051-8_11.
- Çetin, Emre – Berfin Kumru. "Television and the Making of a Transnational Alevi Identity". *National Identities* 20/1 (2017), 91–103. <https://doi.org/10.1080/14608944.2016.1247260>
- Çetin, Emre – Berfin Kumru. *Media, Religion, Citizenship: Transnational Alevi Media and Its Audience*. Oxford University Press, 2023.
- Çetin, Emre–Berfin Kumru. "Televizyon Kurmacasında Alevilik: Zülfikar'lar Zülfü Yâre Dokunurken". *Sosyal Bilimler Perspektifinden Aleviler ve Alevilik* 1. ed. Şükrü Aslan vd, 342-365. Ütopya Yayınevi, 2023.
- Demirel, Ayşe. *Yazılı ve Görsel Medya ile İnternette Alevilik Meselesinin Din Eğitimi Açısından İncelenmesi (2000 Sonrası)*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011.

- Medet, Dilek. *Sinemada Alevilik*, https://bianet.org/yazi/sinemada-alevilik-293599#google_vignette(Erişim:28 Ekim 2024).
- Elmacıoğlu, Gülistan. *Alevi Medyası Üzerine Betimleyici Bir Analiz*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2016.
- Engin, İsmail. “1990-1998 Yılları Arasında Türkiye Üniversitelerinde Aleviliği-Bektaşılığı Konu Edinen Akademik Çalışmalar: Bir Bibliyografya Denemesi”. *Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* 14 (Yaz 2000), 51-58.
- Erman, Tahire-Göker, Emrah. “*Alevi Politicsin Contemporary Turkey*”. *Middle Eastern Studies* 36/1 (2000), 99-118. <https://doi.org/10.1080/00263200008701334>
- Erseven, İlhan Cem. *Çağdaş Türk Romanı ve Öyküsünde Aleviler*. İstanbul: Alev Yayınevi. 2005.
- Esen, Nüket. *The Power of the Dedes in Alevi Society in South Western Anatolia*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1983.
- Karakaya-Stump, A. “*Alevifobi ve Yüzleş(eme)mek*”, <http://alevienstitusu.-blog-spot.com/2013/01/alevifobi-ve-yuzlesemek.html> (erişim: 08.11.2022). 2013.
- Katıtaş, Sevdâ, vd. “Medya Etiği Ve Medya Okuryazarlığı Eğitimi Üzerine Bir İnceleme” *Alanyazın Eğitim Bilimleri Eleştirel İnceleme Dergisi*, 153 (2022).
- Kenix, L.J. *Alternative and Mainstream Media: The Converging Spectrum*. Londra: Bloomsbury. 2011.
- Koluacı, İhsan. (2021) 2000 Sonrası Türk Sineması’nda Aleviliğin Görünürlüğüne Dair Temsiller. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Koluacı, İhsan. “Yeşilçam Sinemasında Aleviliğin Ve Alevilerin Örtük Temsilleri”. *Alevilik-Bektaşılık Araştırmaları Dergisi*, Köln, Almanya. 2023.
- Kosnick, K. “To Whom Honor Is Due”: Mediated Crime-Scenes and Minority Stigmatization in a Border-Crossing Context’, *New Perspectives on Turkey*, 45, ss. 101-121. 2011.
- Kumru, Berfin Emre. “Transnational Resistance To Communicative Ethnocide: Alevi Television During The State Of Emergency İn Turkey’, İçinde K. Smets, K. Leurs, M. Georgiou Vd. (Der.), *The Sage Handbook Of Media And Migration*”. Londra: Sage, 2020. ss. 563-73.
- Kumru, Berfin Emre. *Media, Religion, Citizenship: Transnational Alevi Media and Its Audience*. Oxford: Oxford University. 2023.
- Kutlu, Tezcan Özkan; Bekiroğlu, Onur. “Türkiye Yazılı Basınında Alevilerin Temsili: 7. Alevi Çalıştayı Haberlerinin Söylemi”, *e-Journal of New World Sciences Academy*, Cilt:6, Sayı: 4, ss: 916-942. 2011
- Parlak, İsmet; Tunçer, Çağla Pınar. “Söylemsel Hapishane’de Damgalı Bir Kimlik: Yazılı Basında Aleviler”, *Ötekinin Var Olma Sancısı*, (2015), 367-437
- Poyraz, Bedriye. *Direnişle Piyasa Arasında: Alevilik ve Alevi Müziği*. Ankara: Ütopya. 2007.
- Şanlı, Karaaslan Halise. “Alevi Medyası Üzerine Akademik Araştırmalar: Bir Sistemantik Alanyazın Taraması” *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, Kış- Aralık 2023, Sayı 108, 203-222.
- Yalçınkaya, Ayhan. *Alevilikte Toplumsal Kurumlar ve İktidar*. Ankara: Mülkiyeliler Birliği Vakfı. 1996.

Extended Abstract

The relationship of Alevism, which is at the core of Islam, human-centered and built on human values, with the media is related to how it has been perceived historically and how it is reflected to society. The issue of how Alevism is treated by the media is directly related to both the socio-political structure of Turkey and the historical role of media. In Turkey, Alevism has been perceived as a community of faith besides its true nature and has been othered. During the Ottoman period, Alevism was deemed as an organization that was in opposition to the state, and this attitude continued during the Republic period as well. As of the 1950s, Alevism was regarded within a certain political framework, and as of the 1980s, although Alevism began to express itself in media movements, it continued to be positioned as the “other”. In the media Alevism was represented with incorrect and incomplete information; Alevism was portrayed as a political movement rather than for its religious dimension.

With the emergence of private television channels in the 1990s, reports on Alevism were made; however, Alevism was associated with marginal issues and the rituals and the demands of Alevis were not properly addressed by the media. In newspapers, Alevism was mostly brought to the forefront limited to the context of “political crises, social events or religious conflicts.” Movies and documentaries about Alevism, on top of examples that do not contain accurate reporting, have contributed to the Alevi belief being misunderstood and not being reflected more accurately to the society.

The media, which treats Alevism in the context of “victimization, conflict or marginalization”, has kept the religious richness of the belief in the background. Social media, which is an important medium for Alevis to make their voices heard and beliefs expressed, has given Alevis the opportunity to better express themselves to a wider audience. The media has presented Alevi music in a broad folk music category, highlighting the social messages of Alevi music and not focusing enough on its religious dimension. The Alevi community must adopt a more conscious approach to the ways the community is represented by the media and develop media literacy in order to combat prejudices about Alevism in the media. Based on the strategies to increase the representation of the Alevi community, it is important to cooperate with representatives and experts from the Alevi community while preparing programs, series, documentaries, movies etc. In this way, it serves as a bridge for understanding the depth and richness of the belief system. It is extremely important for Alevi youth to address Alevism in many aspects such as structure, content etc. through the media.

In this study, which is written to present the relationship between Alevism and media elements such as television, newspapers, social media, documentaries and movies in a general framework, the point that the media, which plays a major role in introducing Alevism with its true values to Turkey and the world, has an extremely important effect on Alevism comes to the fore. It is of critical importance that these representations are made correctly and in a balanced manner in terms of ensuring social peace and the wider understanding of the Alevi community. In the future, with the influence of digital media platforms, Alevi youth will make significant contributions to Alevism gaining greater visibility and integrating the belief into the modern world. The media has a continuing responsibility regarding Alevism. The accurate representation of Alevism as a living belief system in the media will contribute to the destruction of social prejudices, social peace and the prosperity of a multicultural Turkey.